

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/321303890>

Patrijarh Pavle i srpska jerarhija u razvoju događaja građanskog rata (1990–1995)

Article · January 2005

CITATIONS

0

READS

167

1 author:

[Athanasios Athanasiadis](#)

Aristotle University of Thessaloniki

25 PUBLICATIONS 0 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Serbian Ecclesiastical History [View project](#)

Ethnisities in the Balkans [View project](#)

Solun

Dr Atanasije Atanasiadis

Istoričar

Patrijarh Pavle i srpska jerarhija u razvoju događaja građanskog rata (1990-1995)

Verske vođe, kao i svi ljudi, poseduju ponašanje i osobine, koje u teškim trenucima pokazuju širinu i snagu njihove lične postojanosti, ali i veličinu njihove duhovnosti. Po izreci: «na muci se poznaju junaci – αρχή άνδρα δείκνυσι», vođe pokazuju, u kritičnim i mučnim vremenima svoje dostojanstvo. U prisutnoj istorijskoj paraleli¹, za Srpsku crkvu odlučujuću ulogu je odigralo prisustvo Patrijarha srpskog Pavla (1914-). On je bio je pozvan da svedoči, da upućuje svoju pastvu sa rasuđivanjem, ljubavlju i velikodušnošću, sa hrišćanskim duhom i ozbiljnošću, uprkos mnogim i različitim izazovima sa kojima se susreo.

Stav koji je zauzela Srpska crkva, kao crkveni i bogoustanovljeni organizam, za postizanje mira, držala se svog iskustvenog bogatsva, na temelju dve hrišćanske vrline: ljubavi i pravednosti², dok je istovremeno potvrđivala svoj duhovni karakter u Hristu upućene Crkve sa druge dve vrline:

- a) Molitvu. U jednom Saopštenju 1995g. Govorio: «Naša molitva nije upućena sitnim i lažnim bogovima, skrojenim po meri ogrehovljenog i samoljubivog čoveka, nego Bogu Jedinome, Bogu Živome i Istinitome, Bogu Tvorcu i Spasitelju svih ljudi, Bogu ljubavi»³. U nastavku Saopštenje proizlazilo iz

¹ Navodimo period od 1990-1995. iako smatramo da su, i pre i posle ovog perioda, ličnosti imale isto delovanje.

² Prepostavke kojim je odišao mnoštvo Saopštenja Svetog Sinoda.

³ *Arhiv Svetog Arhijerejskog Sinoda Srpske Pravoslavne Crkve*, Saopštenje za javnost povodom naj-novijih ratnih akcija NATO-a protiv srpskog naroda, u Beogradu, 7.9.1995, str. 1.

nadnacionalnog prevazilaženja, govoreći: «Naša molitva se ne odnosi samo na naš narod, na naše paćenike, na naše nevine žrtve, na stotine hiljada naših prognanika i izbeglica. Ona obuhvata sve stradalnike, sve žrtve, sve izgnanike, sve ljude, prijatelje i neprijatelje, znane i neznane. Mi se molimo i za sve srpske, hrvatske i muslimanske žrtve, jednom rečju, za sve žrtve onih koji uništavaju civilno stanovništvo, naselja, materijalna dobra, sakralna i svetovna kulturna blaga, pa i samu prirodu, tvorevinu Božju, iz vazduha, sa mora i sa zemlje»⁴. Stav Srpske crkve, u navedenom, pokazuje veličinu hrišćanske ljubavi i mira, kao ploda liturjiskog života i tradicije.

Drugi savet je takođe jevanđelski:

- b) «Ko izdrži do kraja, biće spasen (Mt 24,13). Pozivamo svoj napaćeni narod: braćo i sestre, idimo samo putem pravde i poštenja, vere i vrline, čojstva i hrišćanskog viteštva, bez mržnje i osvete ma prema kome, klečeći uvek pred Bogom, a nikad pred ljudima, pa će On, Gospod nad vojskama, Svedržitelj, Gospodar istorije, Bog ljubavi i milosrđa, ali i pravedni Sudija vasseljenje, biti sa nama». I završava sledećim rečima: «Gospode sila, s nama budi, jer drugog Pomoćnika osim Tebe nemamo; Gospode sila, pomiluj nas»⁵.

Udubljujući se u misli i reči patrijarha, reklo bi se da apeli nemaju fatalistički karakter, ali sadrže jedno životno, duboko lično i autentično hrišćansko iskustvo.

Postojali su trenuci – a nisu bili malobrojni i trenutnog karaktera – ozbiljnog međuerskog dijaloga između dve crkvene zajednice, pravoslavne i rimokatoličke⁶. Saglasno sa Saopštenjem za javnost koje je izdato od Srpske patrijaršije i rimokatoličke Crkve, kada je Kardinal vrhobosanski Vinko Puljić posetio Beograd (1993)⁷, izgledalo je da se

⁴ Arhiv Svetog Arhijerejskog Sinoda Srpske Pravoslavne Crkve, Saopštenje za javnost, 7.9.1995, str. 2.

⁵ Arhiv Svetog Arhijerejskog Sinoda Srpske Pravoslavne Crkve, Saopštenje za javnost, 7.9.1995, str. 2.

⁶ Vidi naš doktorat, Αθανασιάδης Αθανάσιος, *Η θρησκευτική διάσταση των εθνικών αντιπαραθέσεων στο χώρο των Βαλκανίων 1990-1995. Η περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας*, Θεσσαλονίκη 2001, (*Religiozne dimenzije etničkih suprotstavljenosti u prostoru bivše Jugoslavije 1990-1995*, Thessaloniki 2001).

⁷ Sa srpske strane učešća su uzeli članovi Svetog Sinoda, episkopi: Šumadijski Sava, Niški Irinej, Braničevski Ignjatije, Mitropolit Dabrobosanski Nikolaj, Zvorničko-tuzlanski Vasilije, tadašnji ep.

dijalog između dve delegacije razvijao u hrišćanskim okvirima, u jednoj klimi uzajamnosti i povezanosti, čiji su rezultati bili pozitivni, a odluke zajednički prihvaćene.

O okviru ovih susreta stavljen je predlog na pregovarački sto o osnivanju zajedničkog udruženja u Bosni i Hercegovini, «Međuverške Komisije», koja bi se sastojala od predstavnika iz tri religijske zajednice (pravoslavne, rimokatoličke i jevrejske), u cilju postizanja religiozne uzajamnosti i posebnosti. Naglašeno je, dalje, da bi ta komisija trebalo da ima čisto savetodavni karakter i ticala bi se, u svojim zaključcima, stavova religijskih zajednica, bez ikakvog mešanja političkih faktora. Napokon, odlučeno je da se sazove zajednički susret verskih vođa Bosne da bi raspravili na zajedničkoj osnovi, probleme koji su nastali⁸.

Patrijarh Pavle 1995 godine, u momentu kada je politička situacija bila zategnuta, pozvao je kardinala Franju Kuharića da pospeduje da hrvatska vojska zaustavi gonjenje civila, nevinih ljudi, koji su pokušavali da izbegnu iz ratnih područja, nadajući se, kako je karakteristično naglasio: «...da će po svojoj hrišćanskoj savesti hitno preduzeti sve mere da se zaustavi zločin nad nedužnim stanovništvom»⁹. Ovaj potez srpskog prvojerarha nije bio, zasigurno, jedini. Njegovo delo i doprinos bili su od najveće važnosti za Crkvu i društvo.

On je, kao i druge verske vođe, bio pozvan, da u ovaj istorijski momenat da izvrši jedno delo visoke duhovne i lične odgovornosti. Kao vođa koji je trasirao za Crkvu pravac mira, tokom celog rata, uz lične intervencije, sa porukama i opomenama (prepoznatljivim, strogim, poučnim, ali i potpuno jevanđelskim) hristoičnoj pastvi, dajući tako svoj doprinos široj srpskoj javnosti. Konkretno:

- 1) Probudio je uspavanu savest sa svojim stavom prema crkvenoj perspektivi srpskog društva, obuzdavajući nacionalistički frenetičan ritam političkog života u njegovim kritičnim trenucima, postižući jedinstvo nacije.

Dalmatinski Longin i Bački Irinej. Učestvovao je, takođe, glavni sekretar Svetskog Saveta crkava za mir i religiju Biliam Bendly, ali i dominantne ličnosti iz Srpske patrijaršije.

⁸ *Arhiv Svetog Arhijerejskog Sinoda Srpske Pravoslavne Crkve*, Saopštenje za javnost, Patrijarh Pavle primio Kardinala Vinka Puljića, (Iz Kabineta Patrijarha srpskog i Hadbiskupskog ordinarijata u Beogradu, 1992, str. 1-2.

⁹ Patrijarh Srpski, *Njegovoj Uzoritosti, Franji Kuhariću, Kardinalu zagrebačkom*, (Iz Kabineta Patrijarha srpskog), Beograd 8.8.1995, str. 1.

- 2) Ujedinió je polarizovane snage u unutrašnjosti Crkve, ali i u političkim institucijama društvenog klišea zemlje, gde je to bilo izvodljivo, održavajući jednu osetljivu i tananu ravnotežu u triptihu religija – država – istorija.
- 3) Obnovio (gde se to našlo za potrebno) i pojačao je atmosferu poverenja unutar srpske jerarhije i srpskog naroda u otadžbini i srpskih iseljenika koji su vršili svoj lični uticaj na događaje.
- 4) Održao je pravilno odstojanje od drugih religija u žemlji, a nije prekinuo dijalog sa njima, a takođe nije bio ni preterano blagonaklon prema Rimokatoličkoj crkvi koja je naročito bila na dobitku u nastavku događaja, i na političkom i na crkvenom nivou, dok je, u isto vreme, oštro kritikovao ideje jednog «svetog rata» koje je gajila, na najrazličitije načine, muslimanska strana.
- 5) Pokušao je da ograniči pokušaje zloupotrebe oživljavanja verskih osećanja Srba, posebno političkih grupacija, sprečavajući želje za teritorijalnom ekspanzijom i u redovima Crkve; Crkve koju, desetinama godina, čvrsta politika komunističkog režima, teško natovarenim političko-ideološkim sadržajem, nije mogla da oskrnavi.

6) osmislio je perspektivnu viziju izmučenom i bednom narodu, pošto su kod njega, od početka do kraja sukoba, uvek imale prevagu snage razboritosti, zrelog mišljenja, izmirenja i autentičnog – uvek nelicemernog hrišćanskog duha – ovaploćenog u perspektivi Vaznesenja.

7) prisustvo hrcćanskog etosa kod njega i njegovo ponašanje bacili su u zasenak krajnosti, sprečili su mogućnost da Crkva padne u zamku nacionalističke prepotencije (ovakve pokušaje su nebrojeno puta vršile pojedine grupe) na crkvenom i društvenom planu. Dokazao je da Srpska Patrijaršija bila na visini događaja i da je služila kao «kao majka i čuvarica srpskog naroda»¹⁰.

¹⁰ *Arhiv Svetog Arhijerejskog Sinoda Srpske Pravoslavne Crkve*, Gospodinu Franji Tuđmanu, predsedniku Republike Hrvatske, br.639/22-02-1992, str. 1. Reč je o poslanici Srpskog patrijarha predsedniku Tuđmanu, u kojoj je protestovao zbog progona srpskog naroda sa vekovnih ognjišta, i zbog lišavanja elementarnih ljudskih i građanskih prava, koji su prestali da uživaju oni koji su ostali u okvirima Republike Hrvatske. Protestovao je, takođe, zbog bukvalnog gonjenja četiri pravoslavna episkopa iz njihovih eparhija, kao i zbog nasilja koje je vršeno nad kliricima na njihovom svakodnevnom služenju. Navodio je još i ubistva koja su se događala svakog dana bez deljenja pravde. Uporedio je slobodu s kojom se kretao rimokatolički beogradski nadbiskup, France Perko,

Za jednog verskog vođu bitno je da savetuje i da daje primer svom narodu kako bi postao pravedniji, čovečniji solidarniji, da gaji duh slobode u periodima ratova, da kritikuje zlopamćenje, pohlepu, šovinzam i ostvarivanje megalomanskih ideja.

Dostojna pomena je njegova hrabrost kada je, za vreme rata u Bosni, govorio o bratskoj krvi Hrvata i Muslimana: «sa nama Srbima stradaju i naši susedi, strada, nažalost, najviše nedužni narod Božji i deca Božja, i stradaju privatni domovi i svetinje....mi zbog toga ratnog stradanja duboko žalimo i svako zlo, bilo od koga i bilo kome da se čini, osuđujemo. Jer, znamo da je svaka ljudska patnja, a naročito dečje suze, vapaj pravednog Avelja pred Bogom Živim i Istinitim»¹¹, i negde drugde Patrijarh kaže: «jer, svaka suza, svaka rana, fizička ili duhovna, i svaka kap ljudske krvi – bratska je suza, bratska je rana i bratska kap krvi»¹². Ovde je, nesumnjivo, reč o nadnacionalnom uzdizanju.

u okvirima Jugoslavije i teškoću sa kojom se suočio mitropolit zagrebački Jovan u Hrvatskoj. Poslanica je prava poema njegove lične superiornosti i autentičnog hrišćanstva.

¹¹ *Arhiv Svetog Arhijerejskog Sinoda Srpske Pravoslavne Crkve*, Patrijarh Srpski, Savezu Evangelističkih Crkava Švajcarske, Gospodinu Hajnrihu Rusterholcu, Beograd 5-10-1994, str. 2.

¹² *Arhiv Svetog Arhijerejskog Sinoda Srpske Pravoslavne Crkve*, Saopštenje povodom lažnih optužbi protiv srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, Beograd 10-12-92, str.1.